

Modul: Osnove agrikulture

Nastavna cjelina Agroklimatologija

Predavač:

Prof. dr. sc. Bojan Stipešević

Obavezna literatura:

Ivan Penzar, Branka Penzar: AGROMETEOROLOGIJA, Školska knjiga, Zagreb, 2000

Dodatna literatura:

- ❖ Jug, D. i sur.: Agroklimatološki pojmovnik, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, 2011.
- ❖ Penzar, B. i sur.: Meteorologija za korisnike, Školska knjiga, Hrvatsko meteorološko društvo, Zagreb, 1996
- ❖ Žugec, I. i sur. Vježbe iz Opće proizvodnje bilja - I dio, Agroklimatski pokazatelji. Interna skripta, str. 1-89, Poljoprivredni fakultet Osijek, 1996
- ❖ meteo.hr ← web stranice Državnog Hidrometeorološkog Zavoda

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Vanjski utjecaji na biljku su:

1 **METEOROLOŠKI**

2 geomorfološki

3 edafski

4 biotički

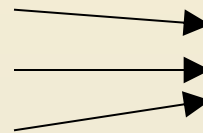
Vrijeme = kratkotrajna atmosferska stanja

Klima = skup svih vremenskih stanja nekog kraja tijekom godine i duže

Za biljku najvažniji meteorološki činitelji:

Zračenja:

Sunčevo zračenje (svjetlost, toplina)
toplinsko zračenje Zemljine površine
atmosfersko protuzračenje

temperatura tla
temperatura zraka

Voda i pretvorbe vode

prijelaz iz vodene pare u kapi vode – kondenzacija
prijelaz iz tekućeg u kruto stanje - kristalizacija

oblaci
oborine

Zračna strujanja:

strujanje usporedno s tlom – vjetar
uzlazne struje – konvekcija
silazne struje - supsidencija

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Vanjski utjecaji na biljku su:

1 meteorološki

2 **GEOMORFOLOŠKI**

3 edafski

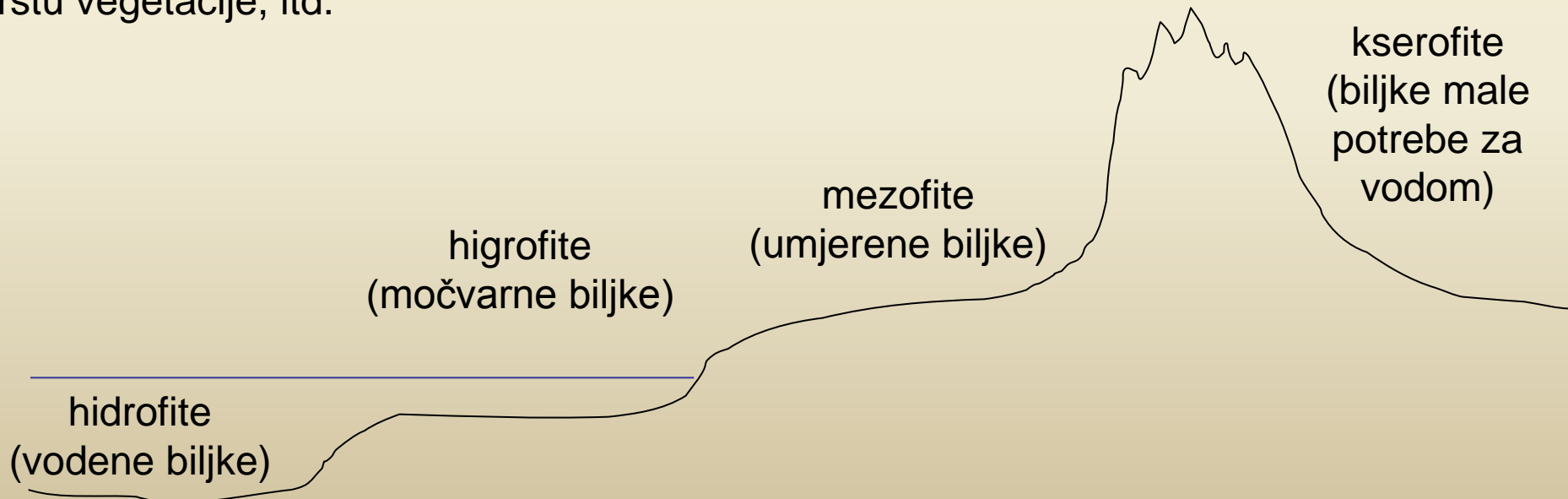
4 biotički

a) Nagib ili inklinacija

b) Izloženost ili ekspozicija djelovanjima vremena i drugih činitelja

c) Orijehtacija nagnutog terena prema određenoj strani svijeta

Utjecaj na eroziju (vodnu i zračnu), distribuciju oborina i vlažnost (ocjeđivanje, sušenje), vrstu vegetacije, itd.

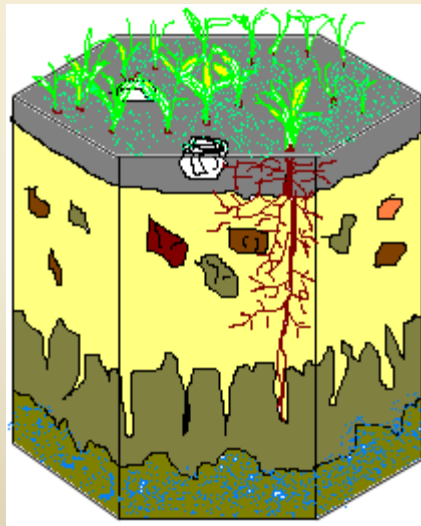

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Vanjski utjecaji na biljku su:

- 1 meteorološki
- 2 geomorfološki
- 3 **EDAFSKI**
- 4 biotički

Svojstva tla

- tekstura tla

- struktura tla

- kemijska svojstva tla

- fizikalna svojstva tla

- količina humusa i organske tvari

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Vanjski utjecaji na biljku su:

- 1 meteorološki
- 2 geomorfološki
- 3 edafski
- 4 BIOTIČKI

Utjecaj živih organizama na rast biljaka

Mikroorganizmi:

razlagači – saprofiti

štetočine – paraziti, bolesti

korisni mikroorganizmi – benefitni m.z., simbionti

Fauna:

gujavice/gliste

kukci

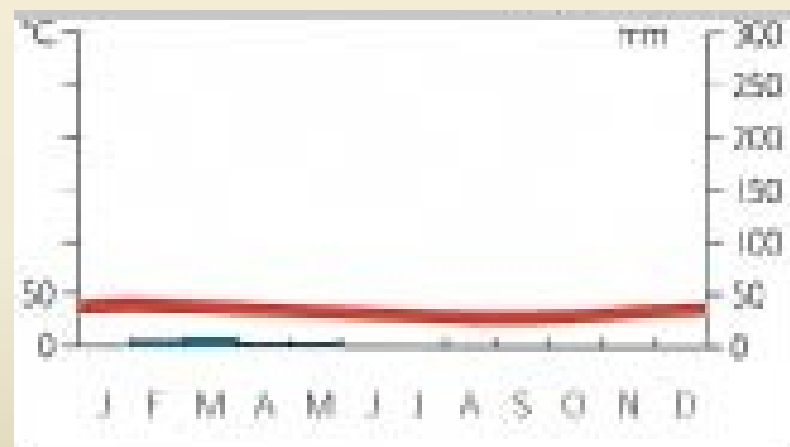
ptice

životinje

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Prirodni razvoj rastlinja na Zemlji pod navedenim vanjskim utjecajima:

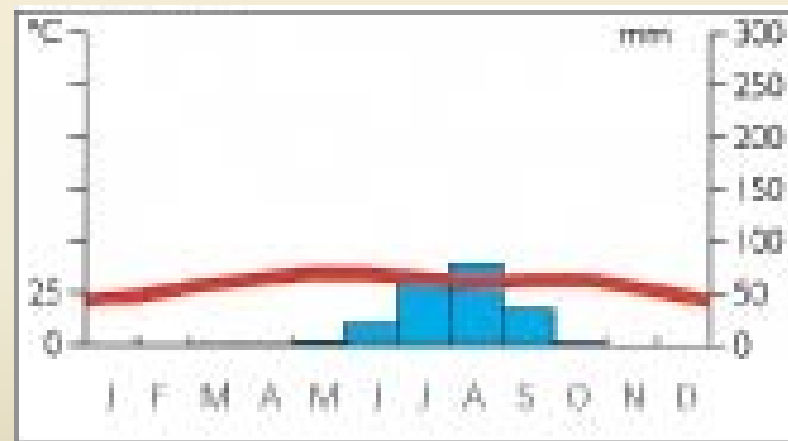
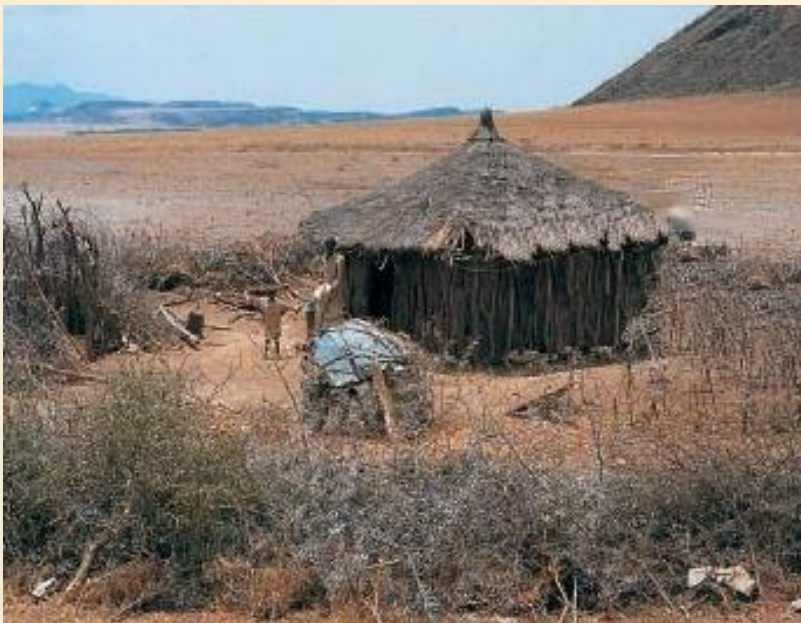
a) **vegetacija suhih ili aridnih, bezvodnih krajeva → pustinje**

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Prirodni razvoj rastlinja na Zemlji pod navedenim vanjskim utjecajima:

b) **travnata vegetacija polusuhih (semiaridnih) predjela → stepe, prerije, tundre**

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Prirodni razvoj rastlinja na Zemlji pod navedenim vanjskim utjecajima:

c) **vegetacija savana: travnjaci s grmolikim drvećem i gdjekojim većim stablom;**
karakteristična izmjena izrazito sušnih razdoblja s kišnim razdobljem

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Prirodni razvoj rastlinja na Zemlji pod navedenim vanjskim utjecajima:

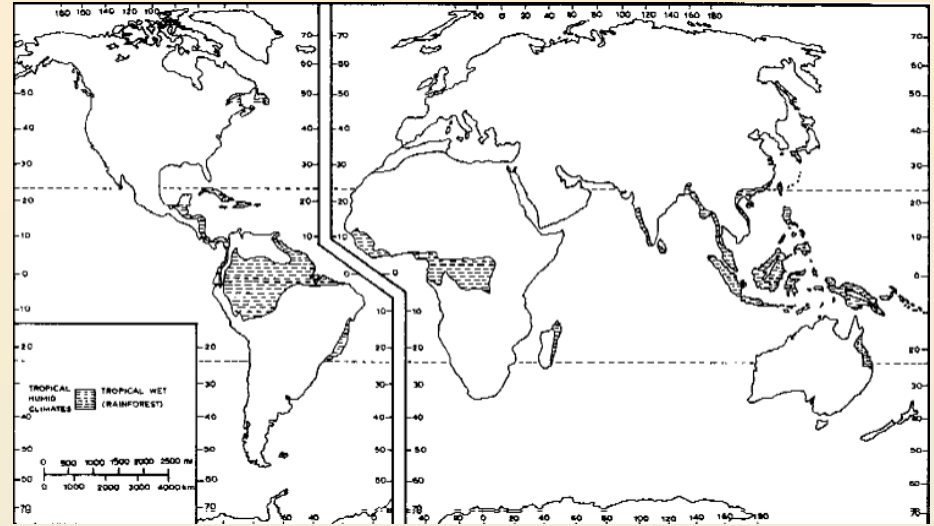
d) **vegetacija vlažnih ili humidnih krajeva → prirodne šume**

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

Prirodni razvoj rastlinja na Zemlji pod navedenim vanjskim utjecajima:

e) **vegetacija izrazito vlažnih, perhumidnih krajeva → džungle**

1.2. Općenito o utjecaju atmosfere na biljke i životinje

"Neprirodno" raslinje: ratarske kulture

povoljniji utjecaji ⇔ intenzivna poljoprivreda,

nepovoljniji utjecaji ⇔ ekstenzivna poljoprivreda, ili potpuni izostanak poljoprivrede

Najsnažniji utjecaj na poljoprivredu:

- vrućina
- hladnoća
- suhost
- prevlaženost

Ekstremna stanja (oluje, poplave, prodori hladnog zraka)

Nepovoljne vremenske prilike:

- dugotrajne (promjena klime, sušnije i kišnije prilike)
- kratkotrajne (magla, vjetrovitost)

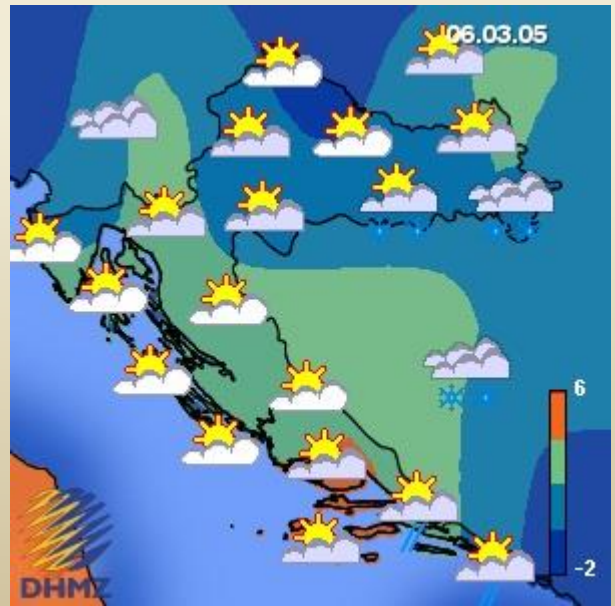
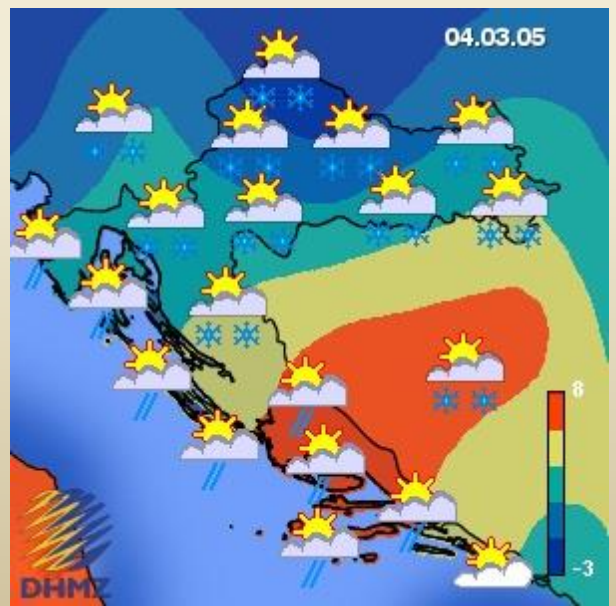
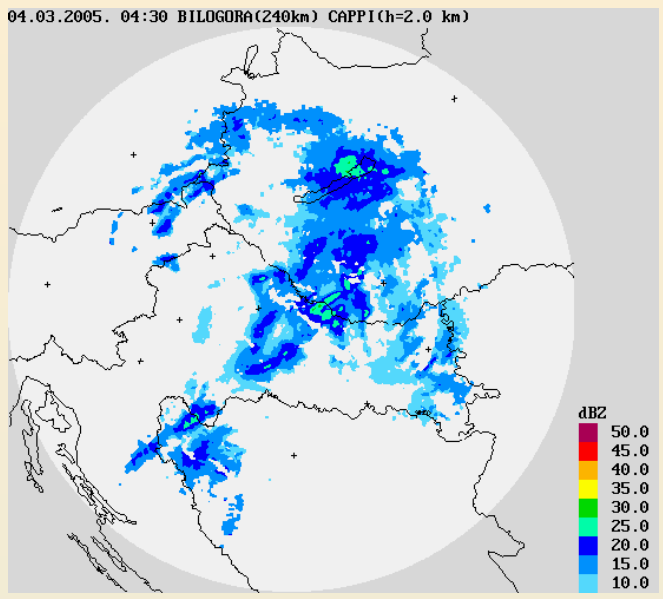
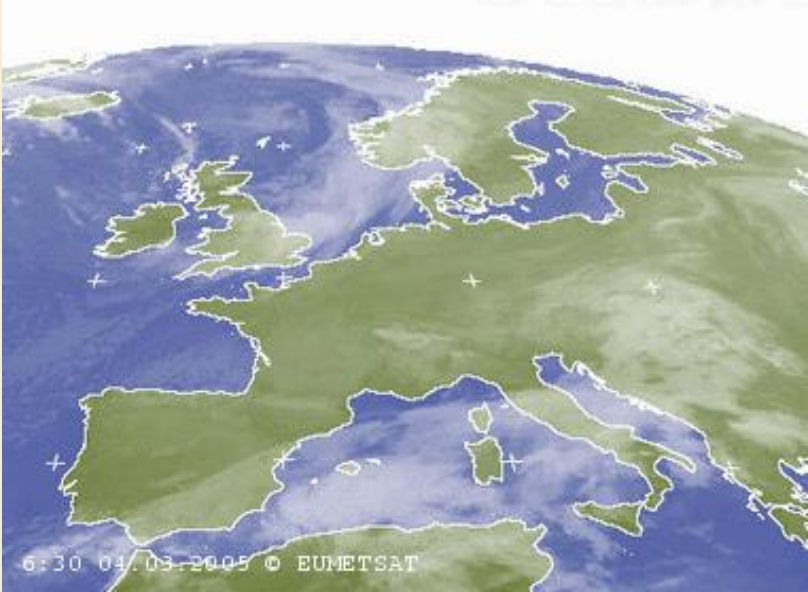
Utjecaj na prirodu, prinos i poljske poslove

Životinje: također podložne utjecajima atmosfere, napose pripitomljene vrste

Proučavanje vremena i klime te njihovih ekstrema ⇔ primjena u poljoprivredi

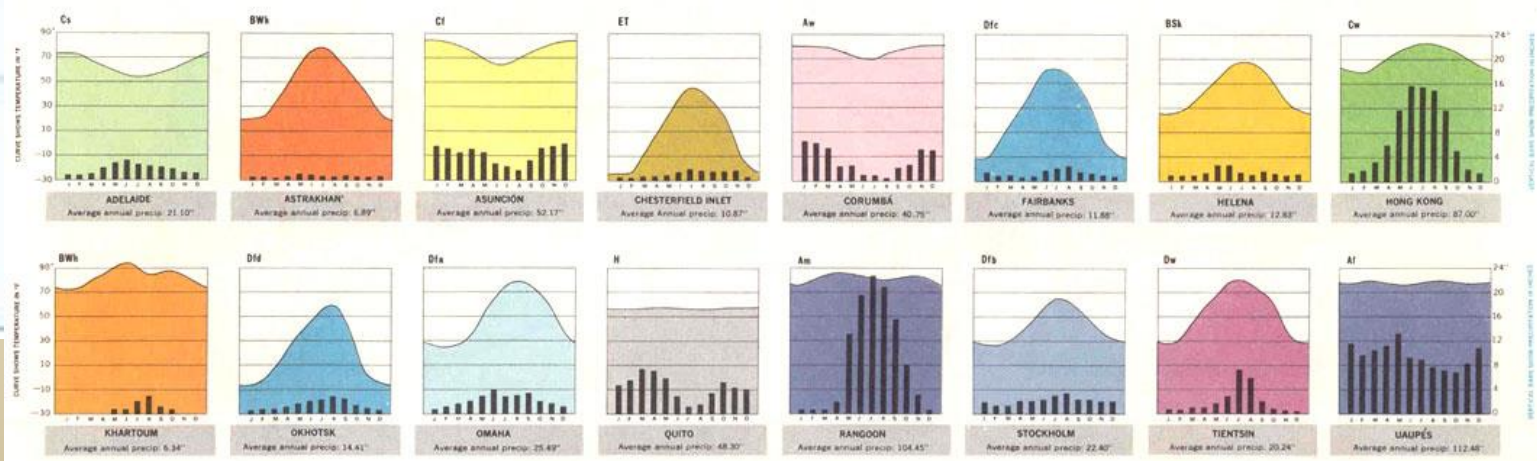
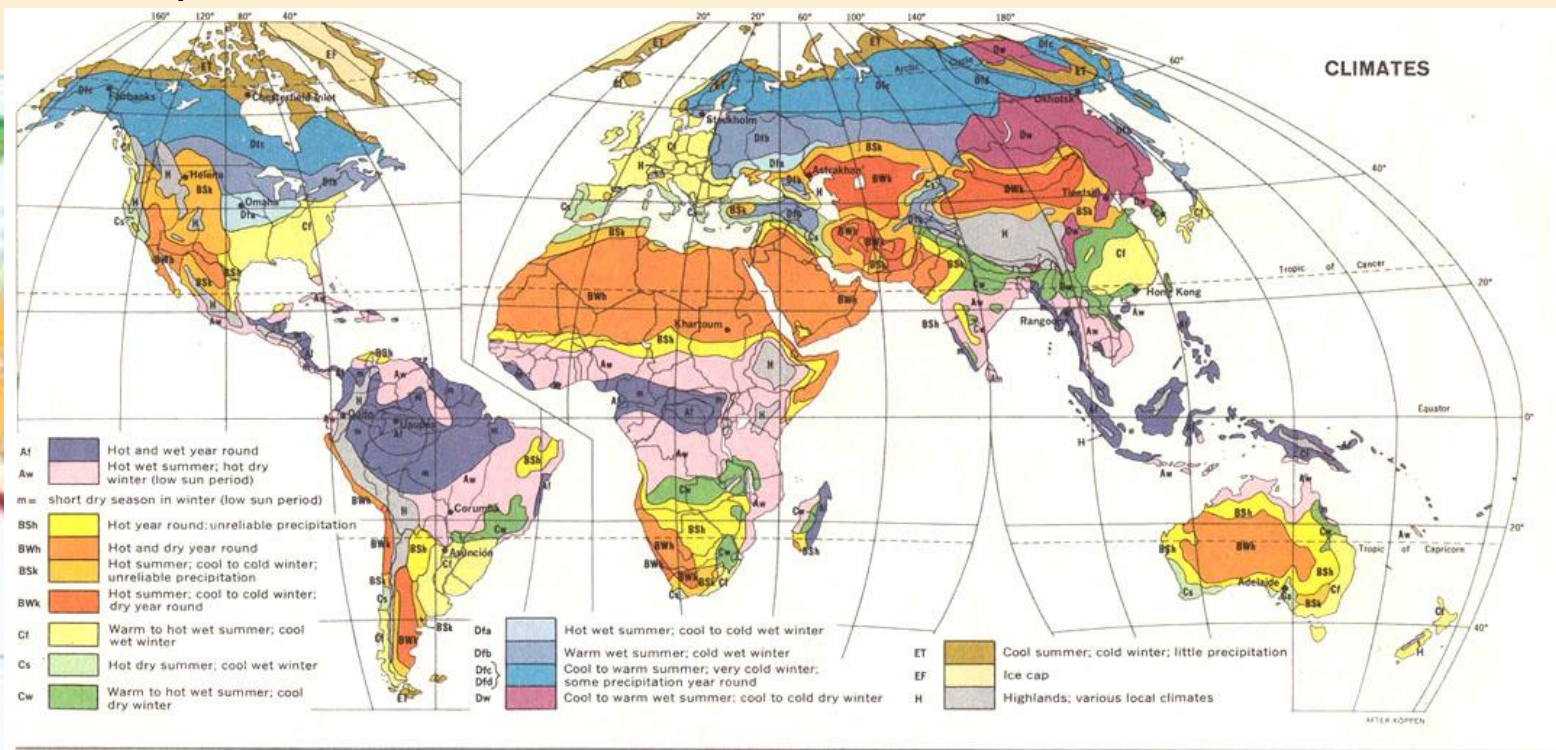
1.3. Vrijeme i klima. Meteorologija

Vrijeme: *ukupnost atmosferskih pojava i stanja atmosfere u određenom času na određenom mjestu*

1.3. Vrijeme i klima. Meteorologija

Klima: *preovladavajuće stanje vremena, kao i pravilnost ili nepravilnost ponavljanja vremenskih tipova*

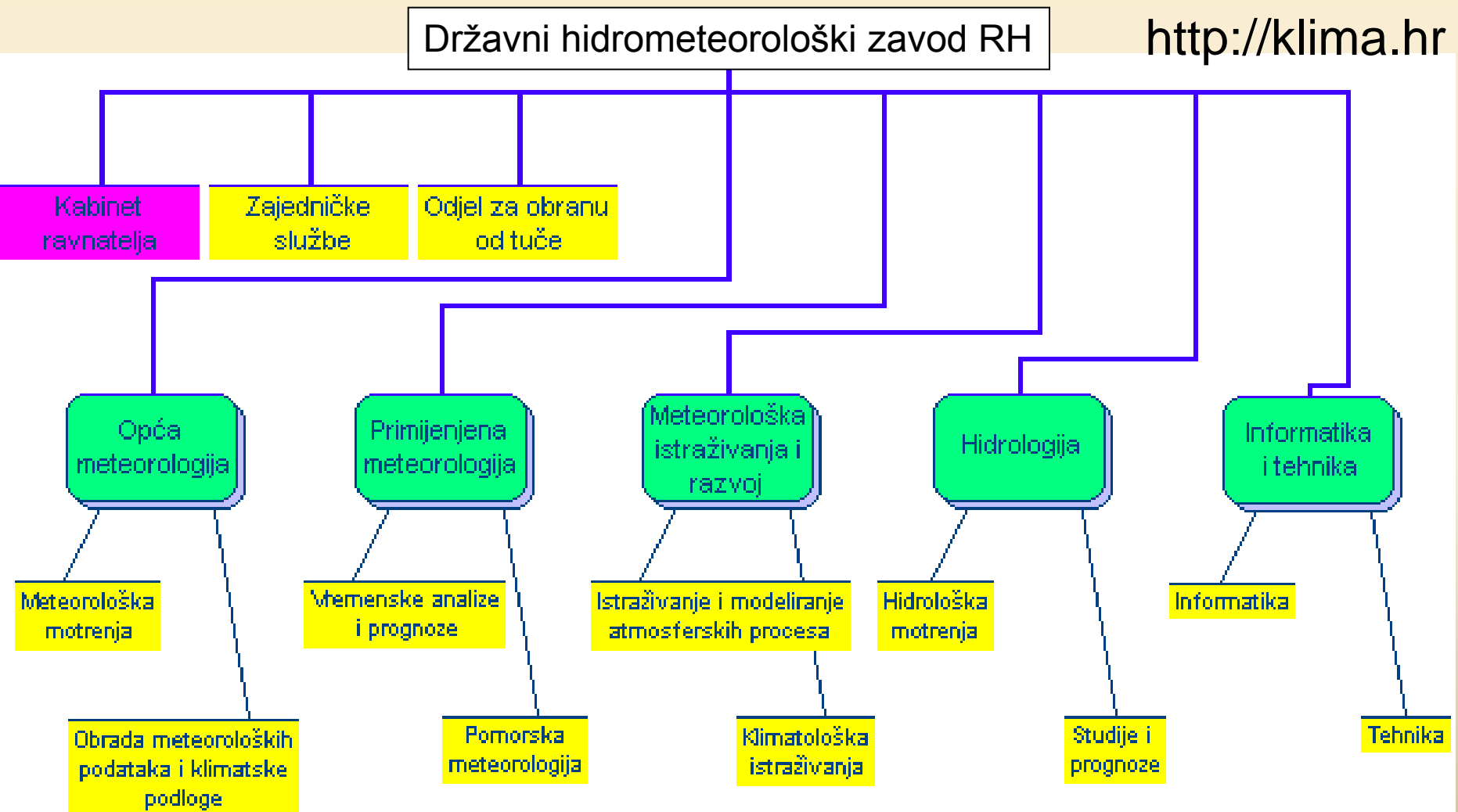
1.4. Ustroj meteorološke službe

Ujedinjene Nacije - WMO

World Meteorological Organization (*Svjetska meteorološka organizacija*)

Državni hidrometeorološki zavod RH

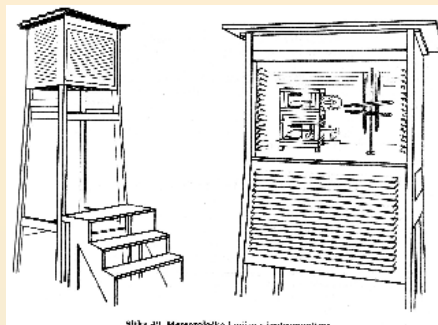
<http://klima.hr>

1.4. Ustroj meteorološke službe

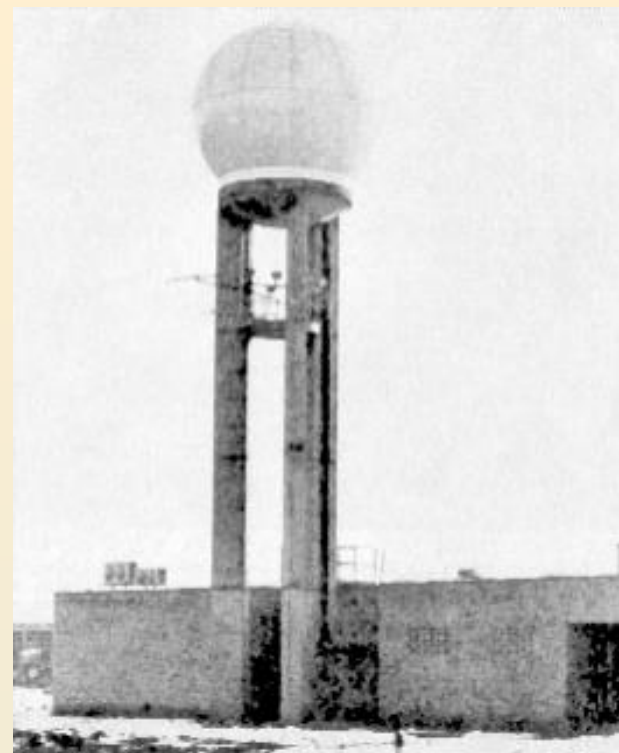
Agrometeorološke stanice

- stacionarne
- mobilne

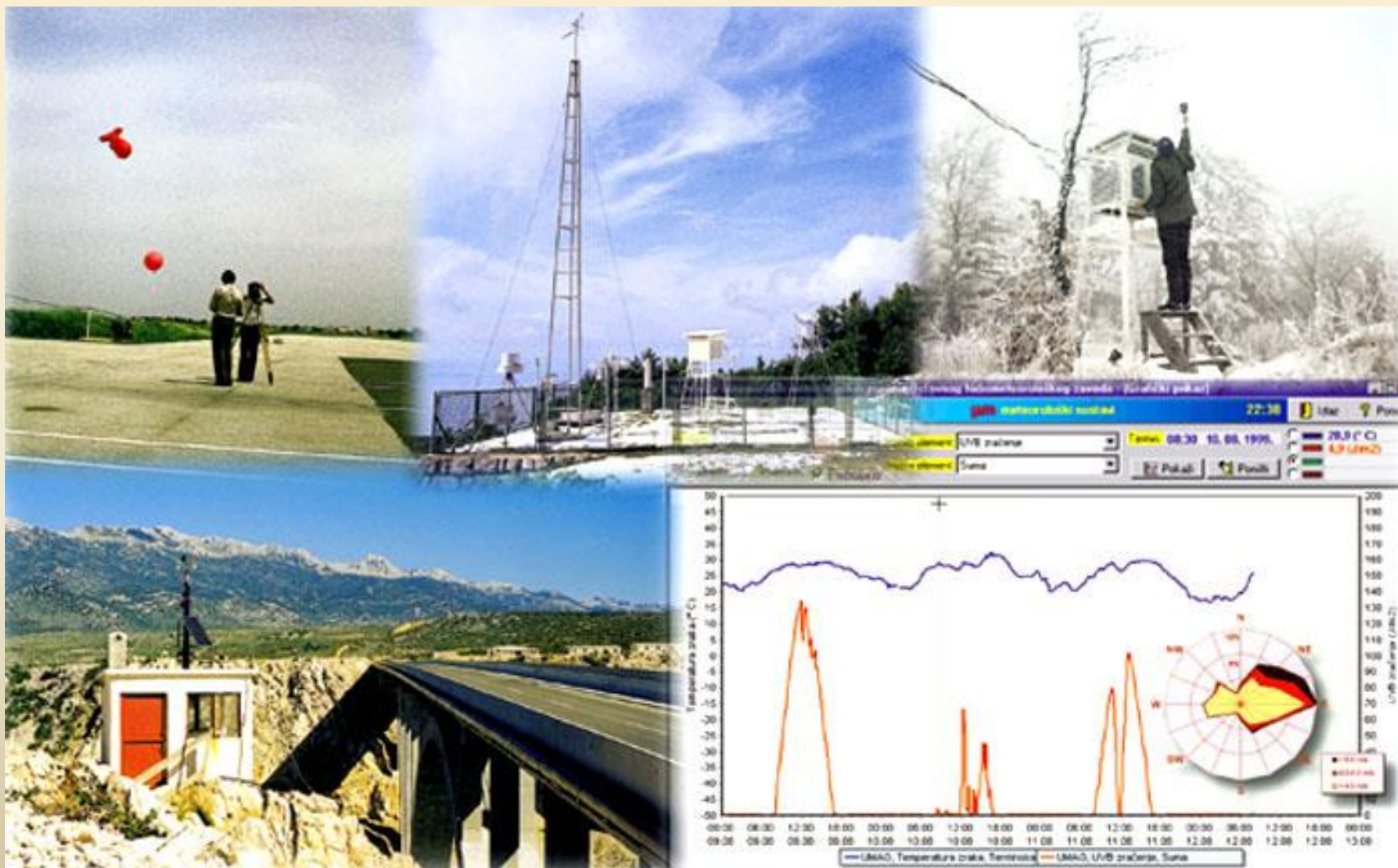
Mjerenja:

- temperatura zraka na različitim visinama
- temperatura tla na različitim dubinama
- visina podzemne vode
- vlaga u površinskom sloju tla
- isparavanje vode iz tla (evaporacija)
- transpiracija bilja
- vlaga u zraku
- vjetar – smjer, jačina, trajanje
- Sunčevo zračenje – jačina, trajanje
- naoblaka
- količina oborina
- visina snježnog pokrivača
- dubina izmrzavanja tla
- pojave (rosa, mraz, inje)

Polja rada DHMZ

METEOROLOŠKA MOTRENJA,
PRIJENOS I OBRADA PODATAKA TE
ISPITIVANJE ISPRAVNOSTI MJERNIH INSTRUMENATA

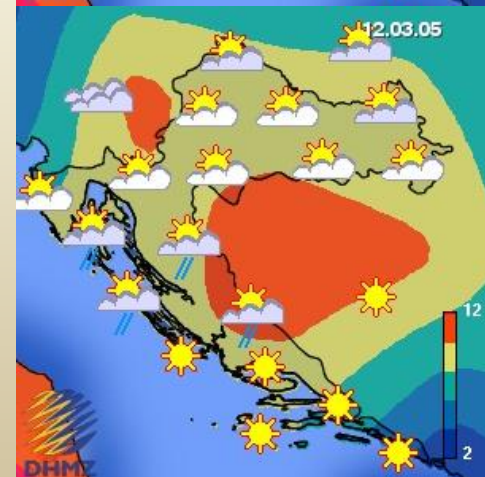
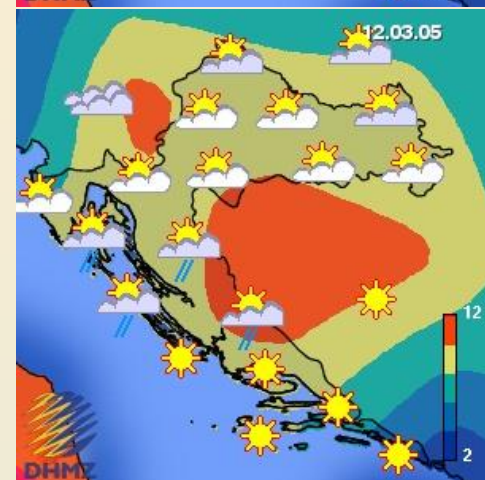
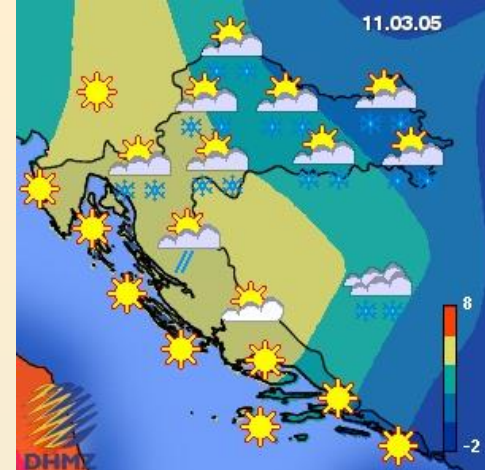
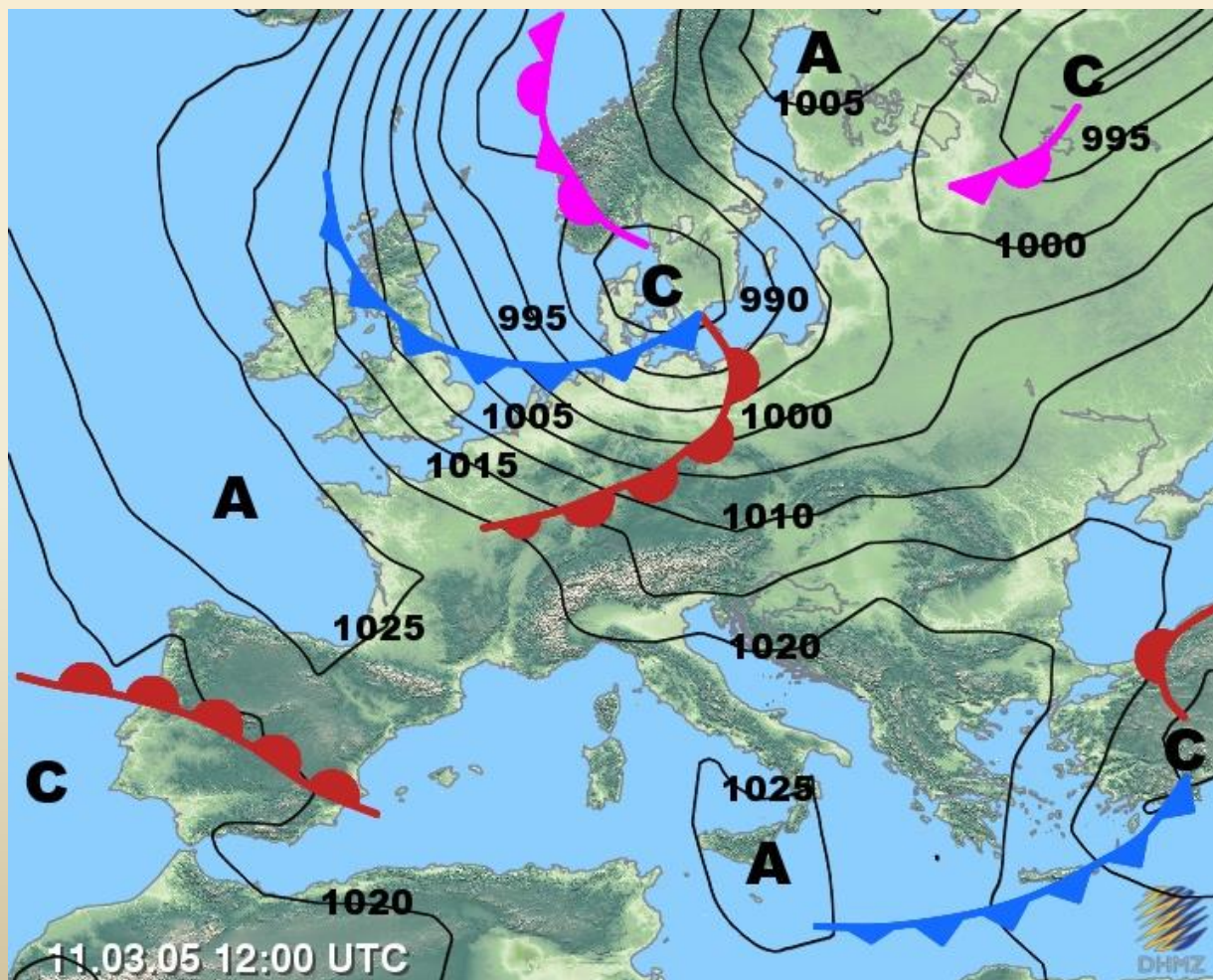

PROGNOZA VREMENA

Prognoze:

vrlo kratkoročne (do 12 sati; nowcasting do 3 sata),
kratkoročne (do tri dana unaprijed),
srednjoročne (do deset dana unaprijed),
dugoročne (dulje od deset dana, mjesečne i sezonske).

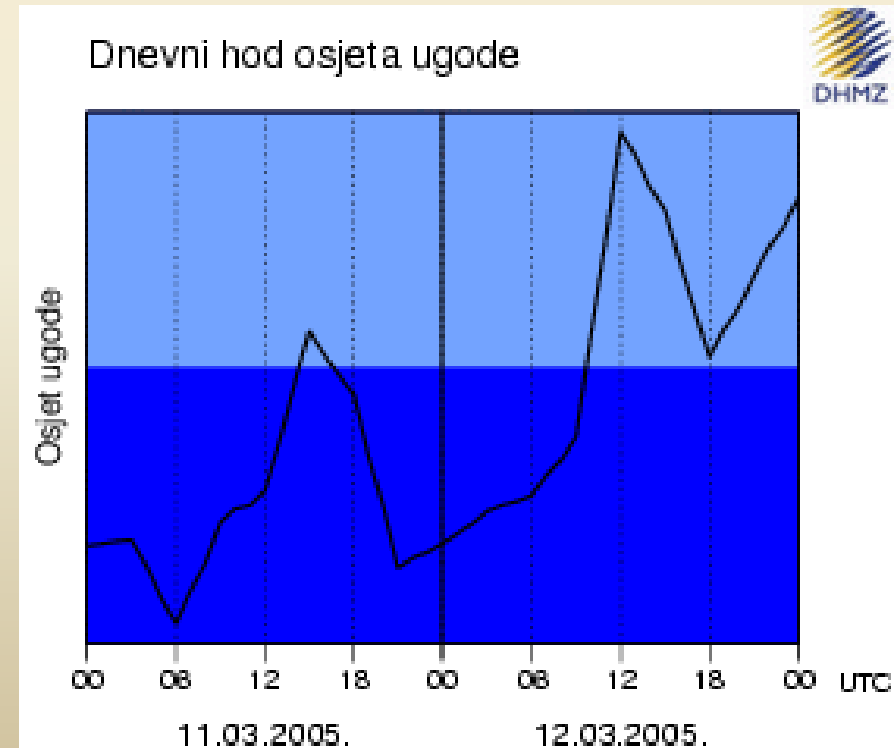
AGROMETEOROLOGIJA I HUMANA METEOROLOGIJA

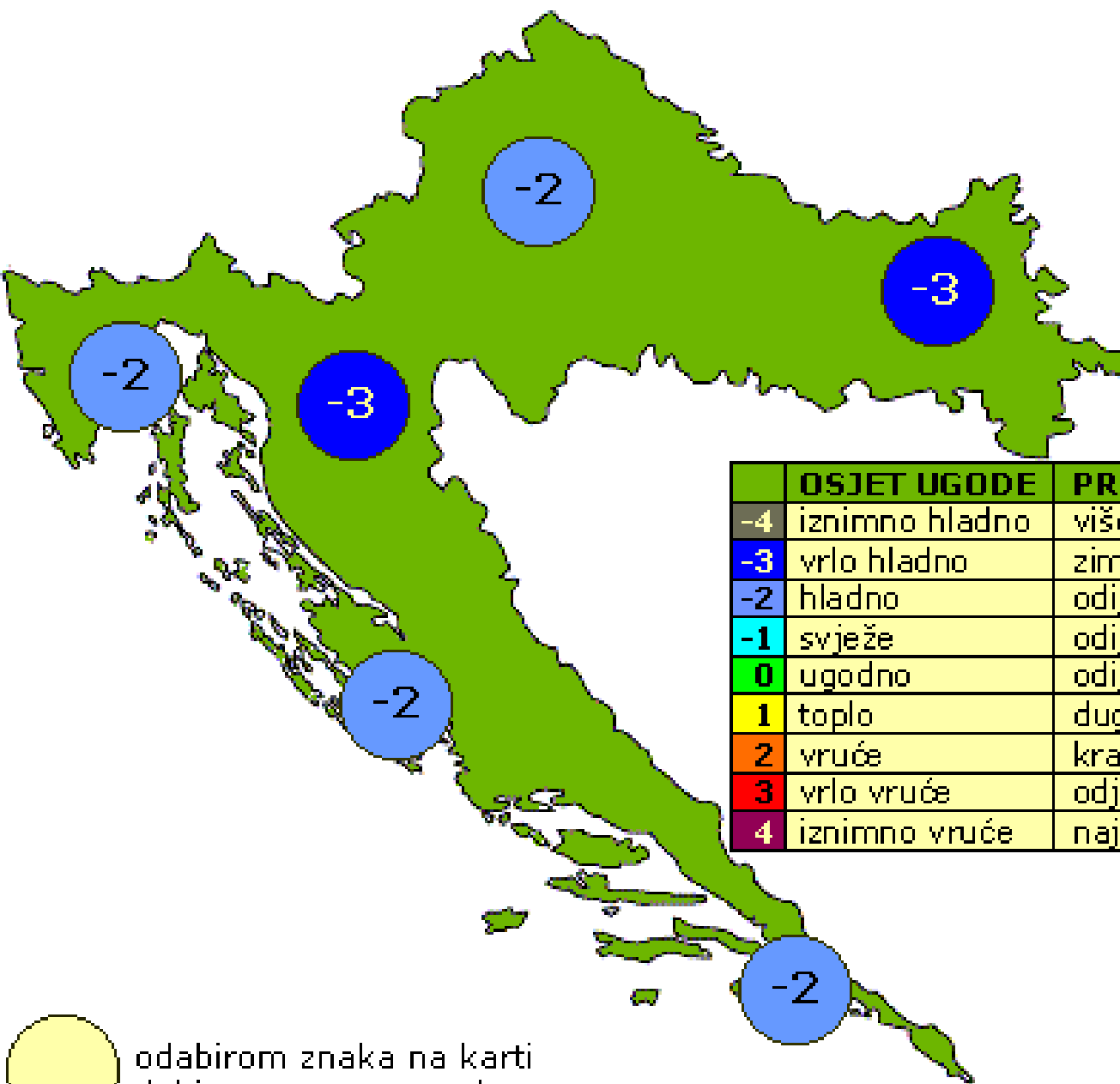
pored uobičajenih meteoroloških mjerenja:

- temperatura i vlažnost tla na različitim dubinama
- fenološka opažanja (praćenje faza razvoja bilja)

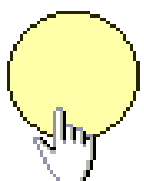
Bioproгноza za 11. ožujka 2005.

Lokalno vrijeme:
 UTC+1h - zima
 UTC+2h - ljeto

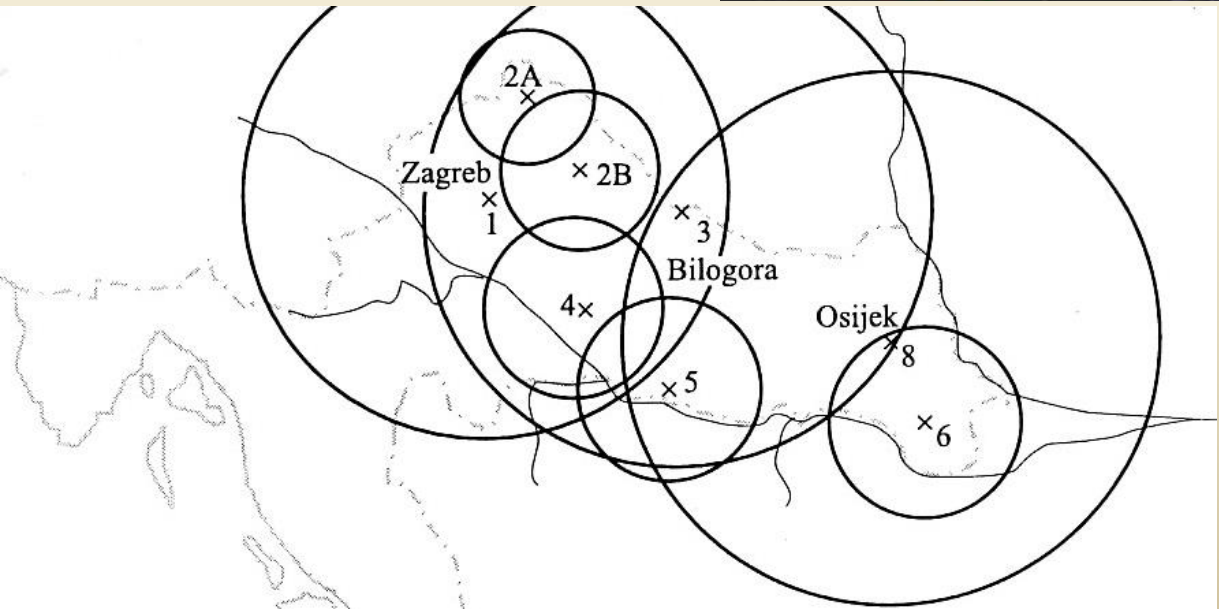
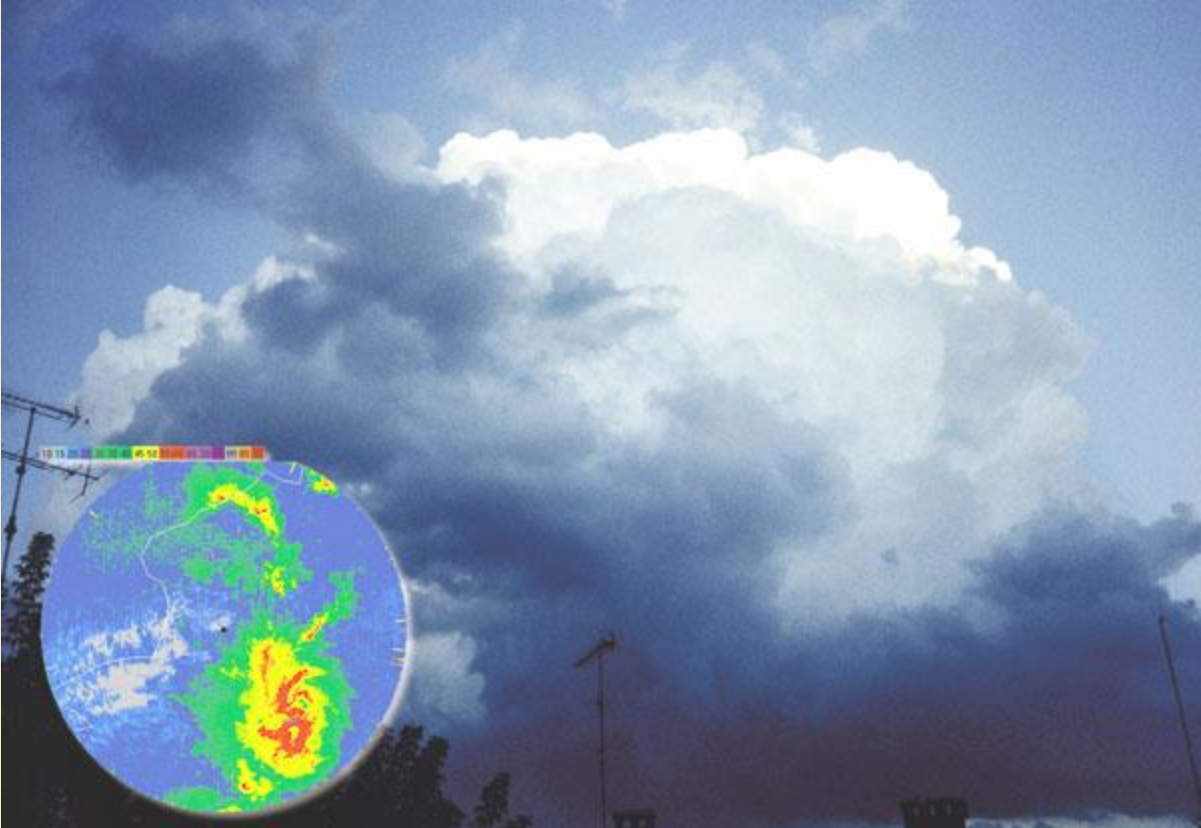
	OSJET UGODE	PREPORUČENA ODJEĆA
-4	iznimno hladno	višeslojna, nepropusna odjeća
-3	vrlo hladno	zimsko odijelo i zimski kaput
-2	hladno	odijelo i kaput
-1	svježe	odijelo i ogrtač ili vjetrovka
0	ugodno	odijelo
1	toplo	duge hlače, majica ili košulja
2	vruće	kratke hlače i košulja kratkih rukava
3	vrlo vruće	odjeće što manje, to bolje!
4	iznimno vruće	najugodnije bi vam bilo bez odjeće

odabirom znaka na karti
 dobiva se prognoza dnevnog
 hoda osjeta ugone za 2 dana

➔ [Više o osjetu ugone](#)

OBRANA PROTIV TUČE

HIDROLOŠKA MJERENJA

VODOSTAJ (cm)

DNEVNA TENDENCIJA (cm)

PROTOK (m³/s)

TEMP. VODE (°C)

MURA	Mursko Središće
-------------	--------------------

SUTLA	Zelenjak
--------------	----------

KRAPINA	Kupljenovo
----------------	------------

KUPA	Radenci
	Kamanje
	Karlovac
	Jamnička Kiselica

UNA	Kostajnica
------------	------------

NOVČICA	Gospić
----------------	--------

SAVA	Jesenice
	Zagreb
	Crnac
	Jasenovac
	Mačkovac
	Davor
	Slavonski Brod
	Slavonski Šamac
Županja	

DUNAV	Batina
	Aljmaš
	Dalj
	Vukovar
Ilok	

DRAVA	Botovo
	Terezino Polje
	Donji Miholjac
	Osijek

NERETVA	Metković
----------------	----------

POMORSKA
METEOROLOŠKA
SLUŽBA

VRIJEME NA JADRANU U 05:00 SATI:

Mjesto	Smjer vjetra	Brzina vjetra (kn)	Stanje mora	Vidljivost (km)	Pojave	Tlak zraka (hPa)
ROVINJ	E	6	2	20	VEDRO	1023
M.LOSINJ	NE	4	2	25	3/4	1024
SPLIT	NE	16	2	20	VEDRO	1024
PALAGRUZA	C	0	3	30	VEDRO	1024
DUBROVNIK	NE	10	2	30	VEDRO	1023

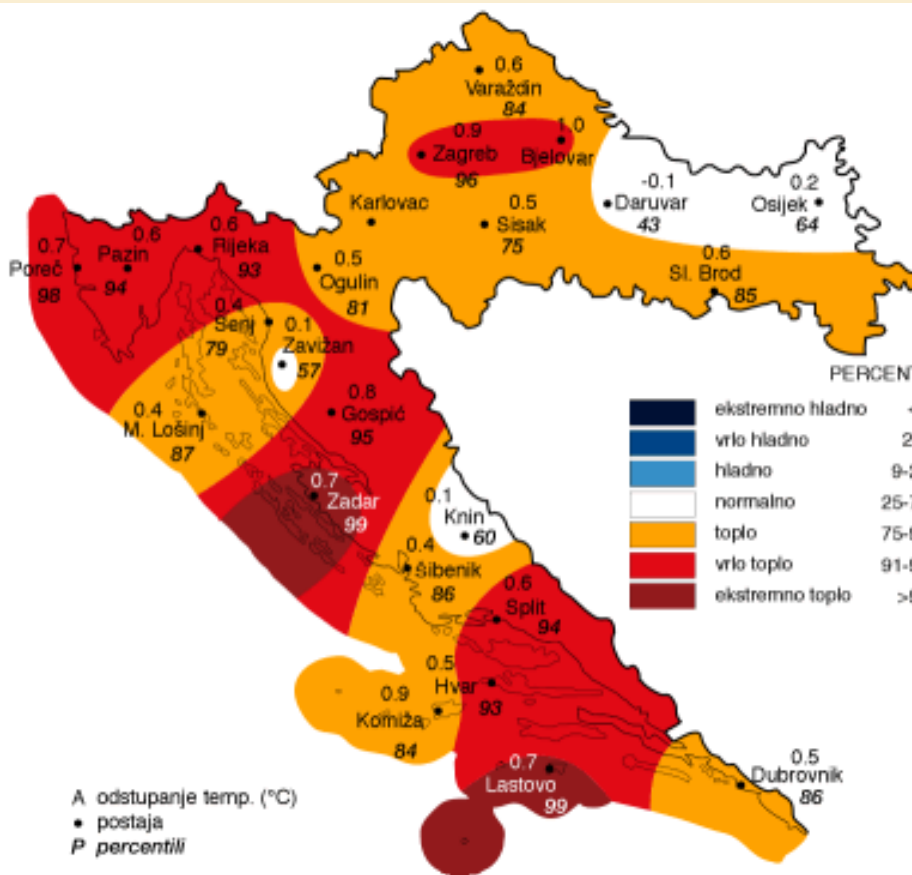
ZAŠTITA ŠUMA OD POŽARA

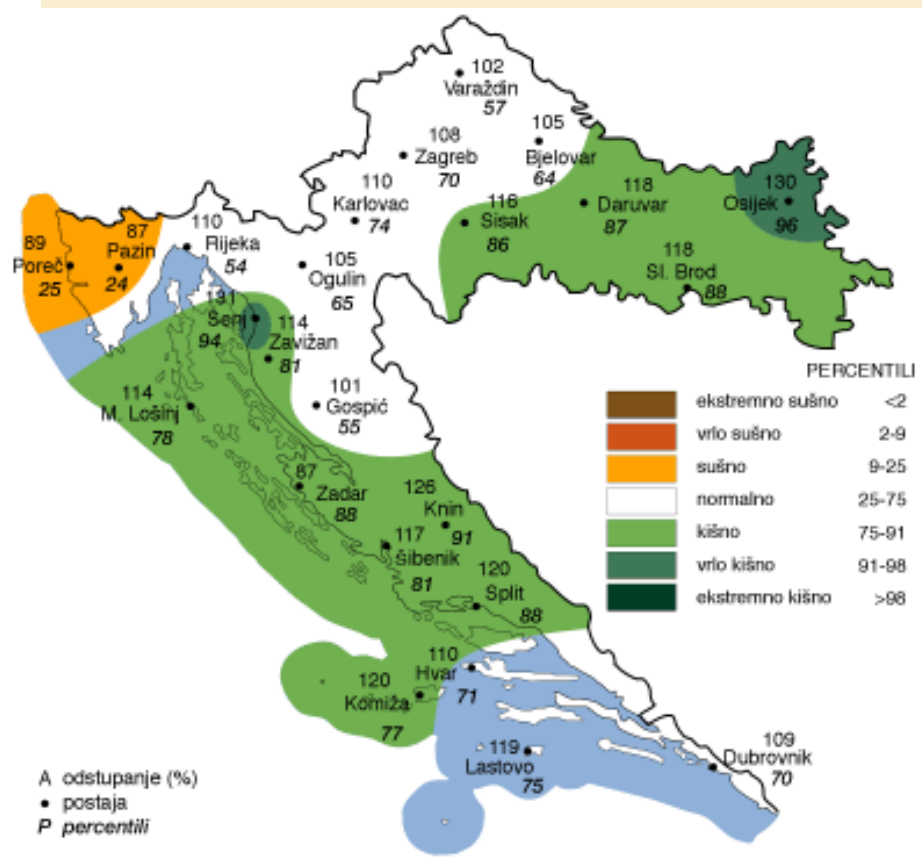

PRAĆENJE KLIME

Primjer: ocjene 2004. godine u odnosu na višegodišnji prosjek (1961-1990)

Temperature

Oborine

TEHNIČKA METEOROLOGIJA

- meteorološka mjerenja potrebna pri izgradnji velikih objekata
niskogradnje - brane, ceste, pruge, tuneli...
objekti – elektrane, tvornice,....

ZAŠTITA ATMOSFERE

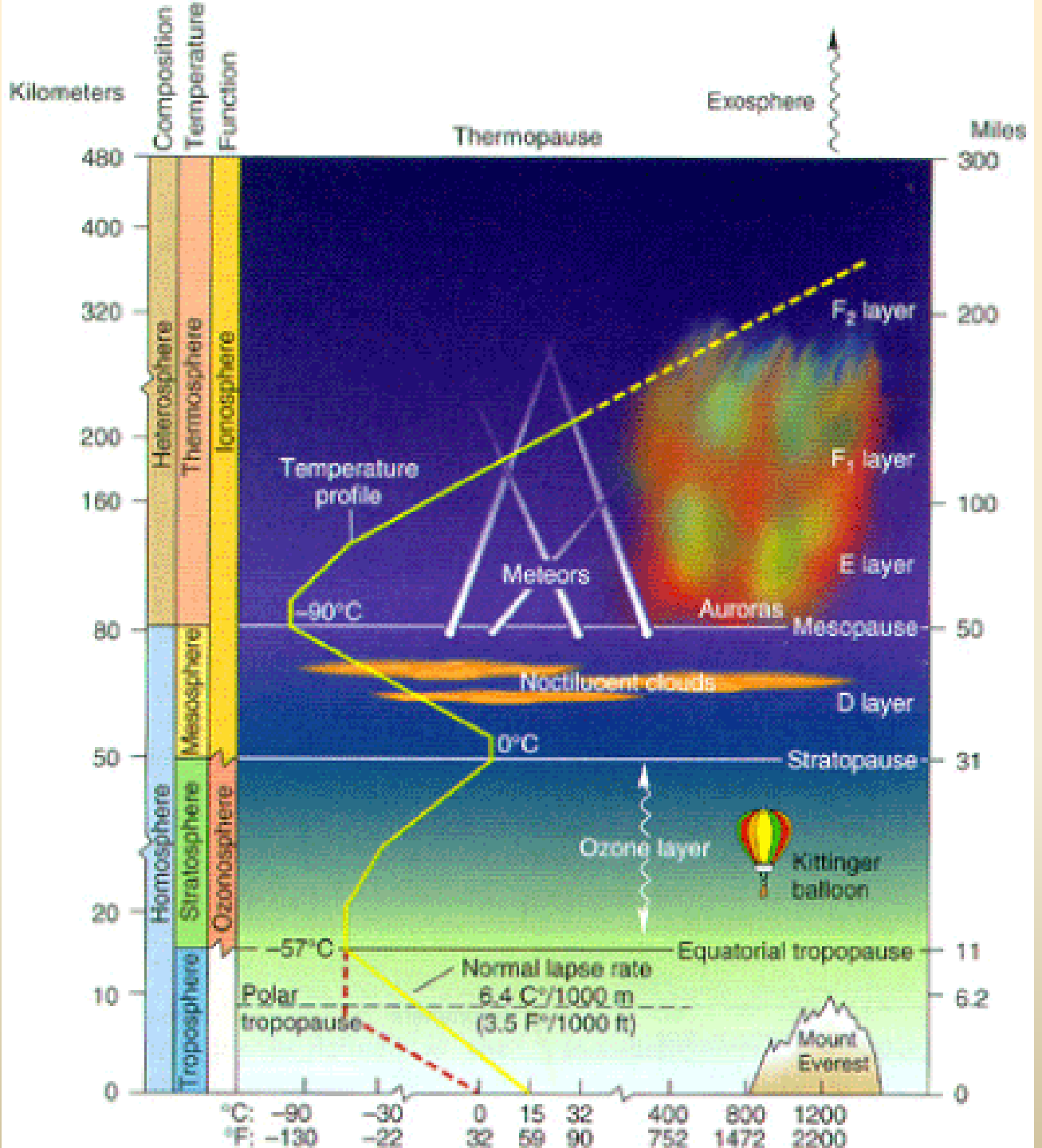

-mjerjenja zagađenosti zraka i sl.

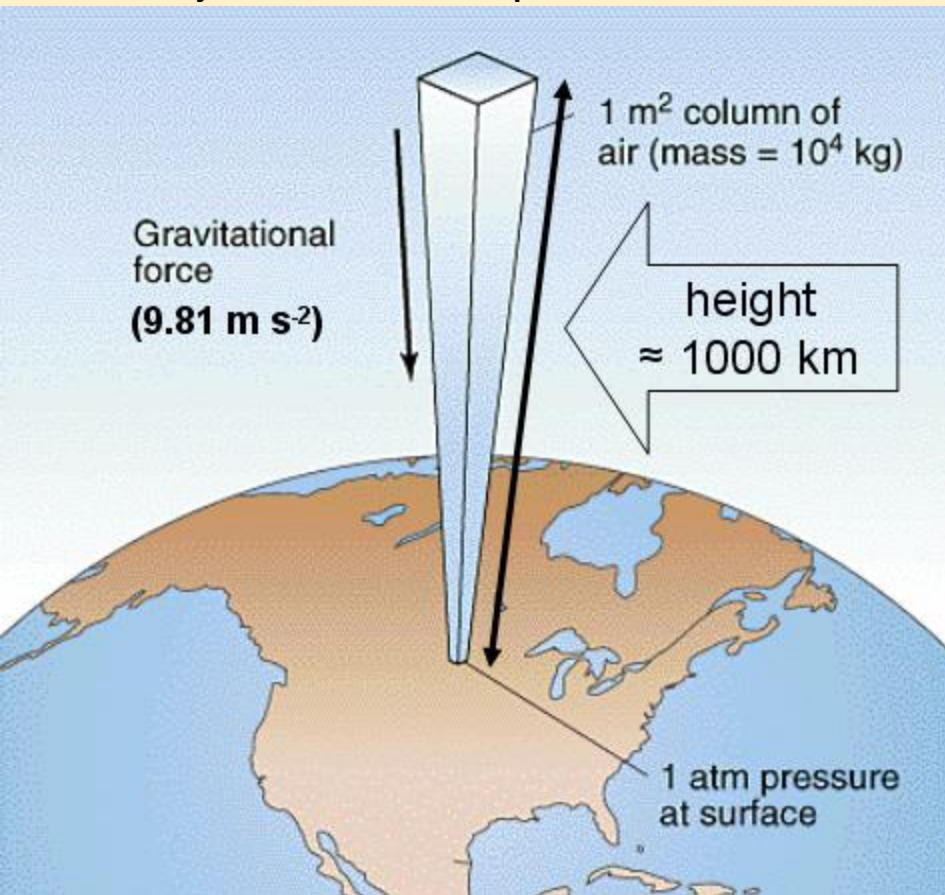
ISTRAŽIVANJA I RAZVOJ ZA BUDUĆNOST

2) ATMOSFERA

2.1. Podjela atmosfere po visini

$$\frac{m_{\text{zrak}} = 5,27 \times 10^{18} \text{ kg}}{a_{\text{Zemlje}} = 5,095 \times 10^{18} \text{ cm}^2} \approx 1 \text{ kg zraka / cm}^2$$

$$a_{\text{Zemlje}} = 5,095 \times 10^{18} \text{ cm}^2$$

$$\text{Tlak, } p = \frac{\text{Sila, } F}{\text{Površina, } a} = \frac{m \times g}{1 \text{ cm}^2}$$

$$= \frac{1 \text{ kg} \times 9.81 \text{ m s}^{-2}}{(10^{-2} \text{ m})^2}$$

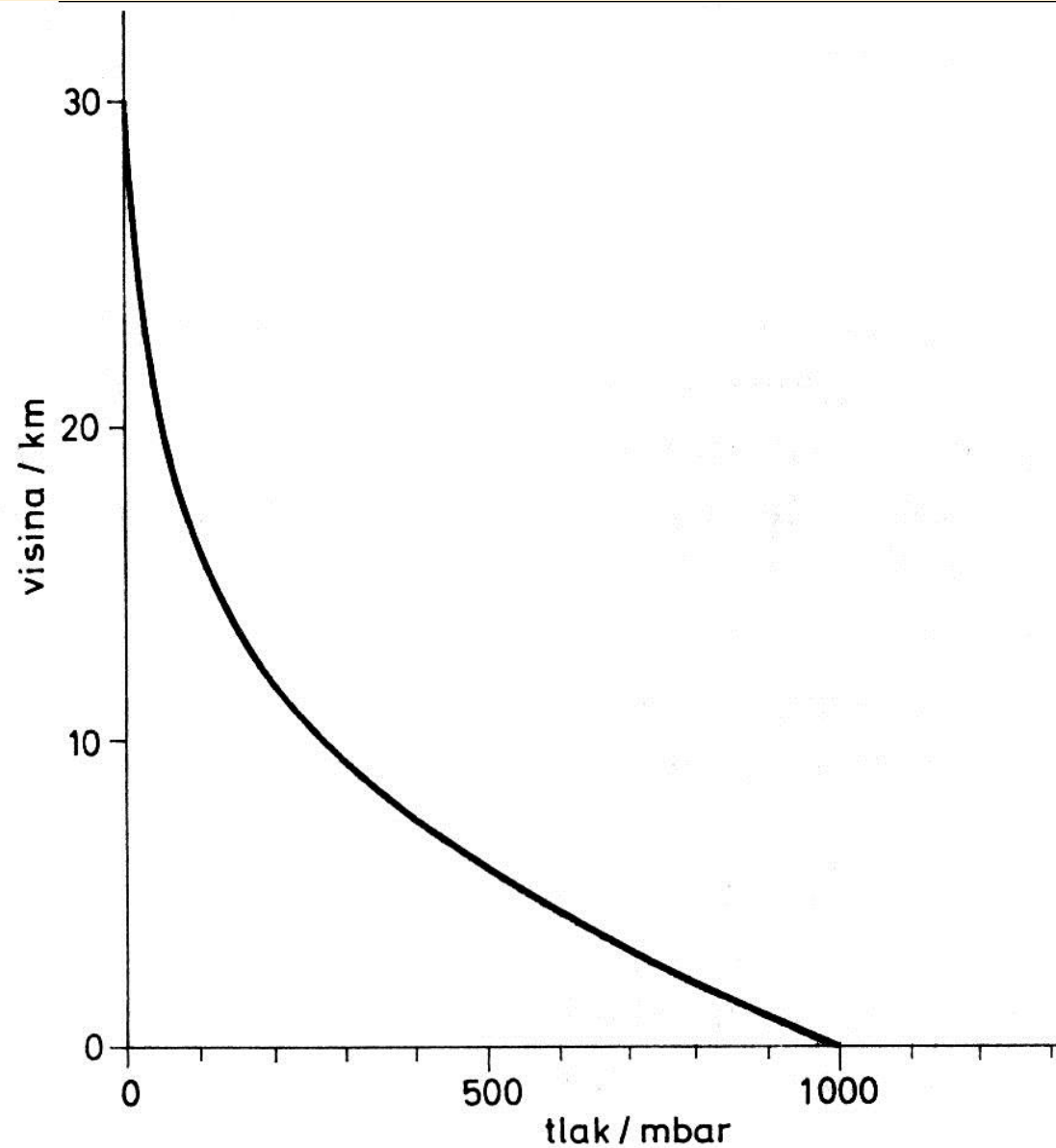
$$= \frac{9.81 \text{ N}}{10^{-4} \text{ m}^2} \approx \frac{10 \text{ N}}{10^{-4} \text{ m}^2}$$

$$= 10^5 \text{ Pa} = 10^3 \text{ hPa} = 10^3 \text{ mBar}$$

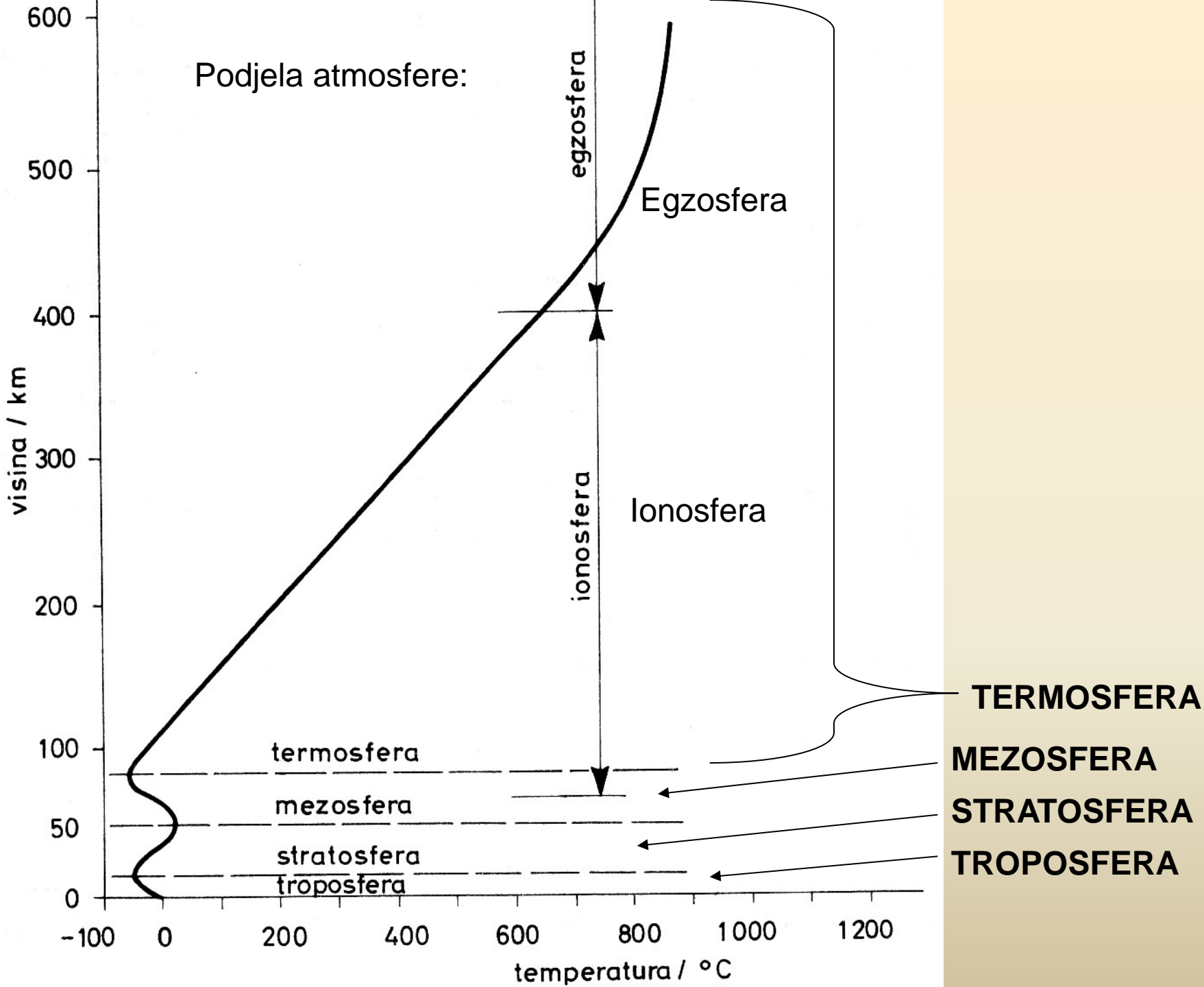
$$1 \text{ Bar} = 10^5 \text{ Pa} \rightarrow 1 \text{ mBar} = 1 \text{ hPa}$$

$$1 \text{ atm} = 1.013 \times 10^5 \text{ Pa} = 1013 \text{ hPa}$$

2.1. Podjela atmosfere po visini

Slika 4. Smanjenje tlaka zraka s promjenom visine u standardnoj atmosferi

TROPOSFERA

- meteorološke prilike vrlo promjenjive
- u njoj se odvija vrijeme

Prizemni sloj: 0-2 m

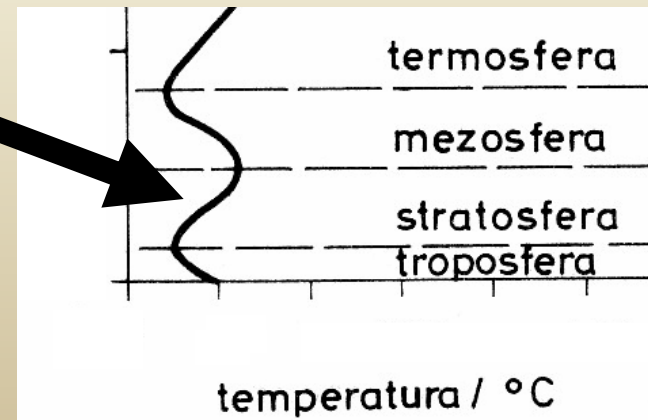
danju jako grijanje od podloge, noću brzo hlađenje

→ najveće dnevne promjene temperature i gustoće zraka

Planetarni granični sloj: 2 m – 1.5 km visine

dnevne promjene temperature zraka se s visinom postupno gube
vertikalno miješanje zraka: ugrijani zrak se diže, hladni se spušta;
na širenje se troši energija zraka, pa se zrak ohlađuje
ohlađuje se i vodena para → nastaju oblaci

noću: pojava **temperaturne inverzije:**
hladni, gušći zrak ispod
toplog, rjeđeg zraka

Slobodna troposfera: 1,5 – 11 km visine

dnevne promjene zraka iščezavaju, iako mogu nastati:

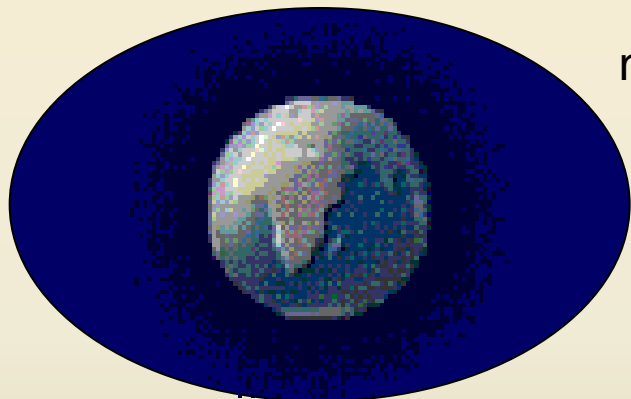
a) uzlazne ili **konvekcijske** struje (nastajanje oblaka)

b) silazne ili **supsidencijske** struje (razvedravanje)

pravilno smanjivanje temperature: za svakih 100 m visine, 0.5-0.6°C manje

Debljina i temperatura troposfere NIJE stalna

na polu svega 8 km i -45°C

na obratnicama oko 11 km, -56°C

na ekvatoru 17 km, te -80°C

Niže iznad ciklone (područja niskog tlaka)

Više iznad anticiklone (područja visokog tlaka)

Tropopauza: prijelaz iz troposfere u stratosferu, debljine nekoliko km

STRATOSFERA: iznad tropopauze, do cca 50 km visine
karakteristične izotermija i slaba inverzija, samo horizontalni vjetrovi

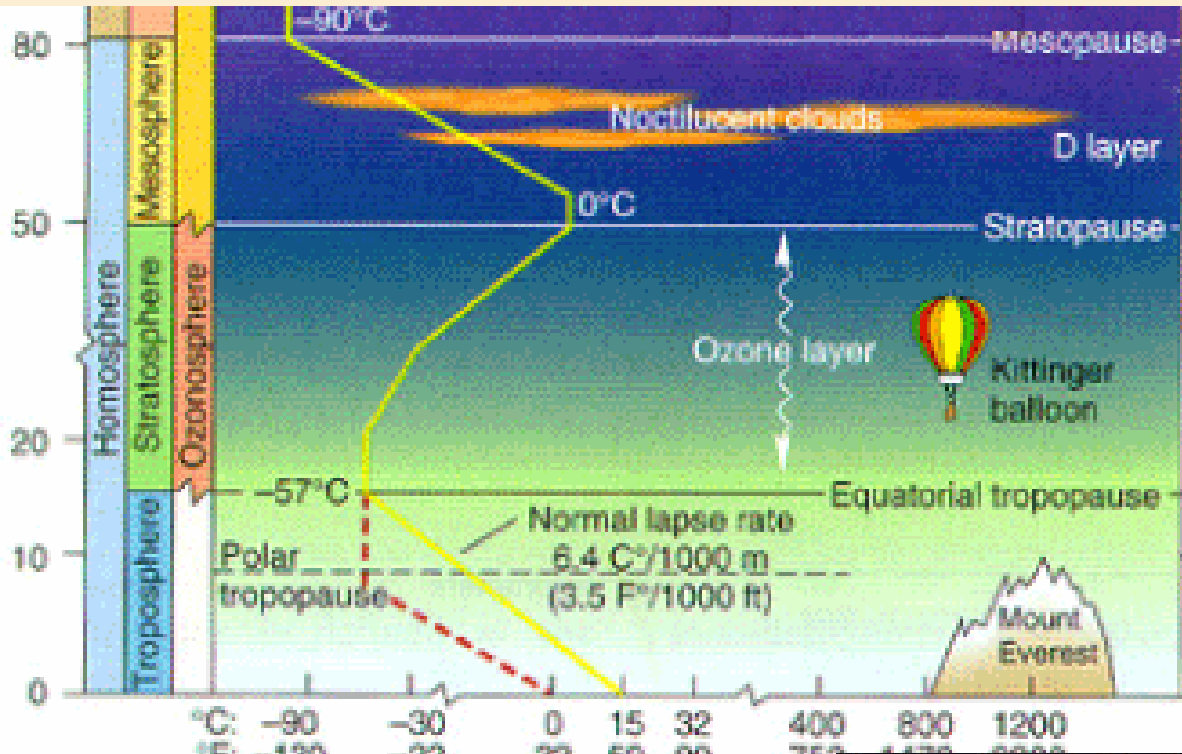
uzrok inverziji: **ozon (O₃)** ← jako upija ultraljubičasto zračenje, čime zagrijava stratosferu skoro do visine temperature na tlu ili više

Ozonosfera: na 20-25 km visine

TROPOSFERA + STRATOSFERA = 99.9% ukupne mase atmosfere

MEZOSFERA: 50-80 km visine

temperatura naglo pada na -70 do -80°C

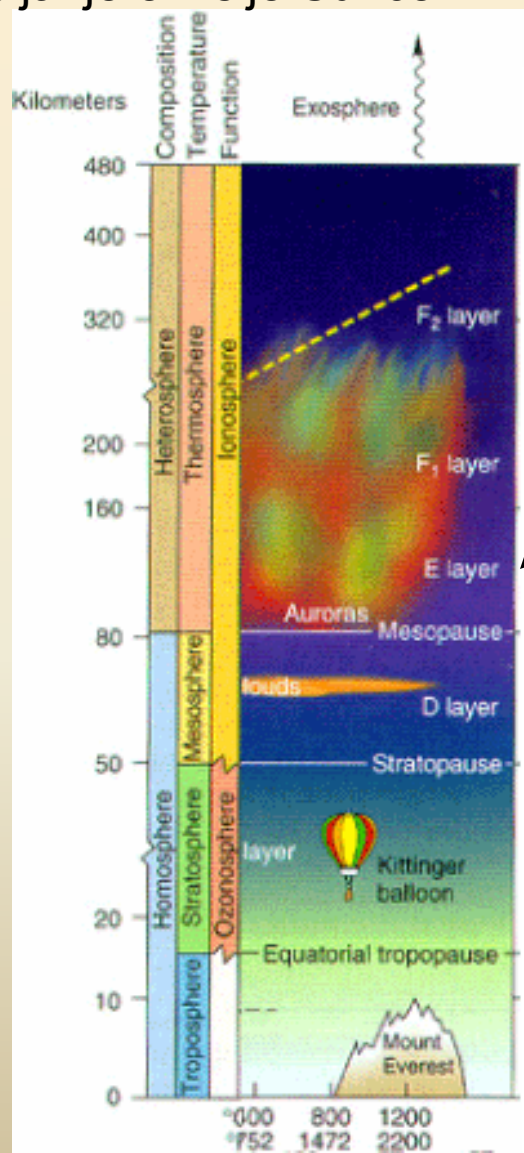
Pojava tzv. noktilucentnih oblaka (*noćni svijetleći oblaci*) prašina omotana ledom, često naročito nakon vulkanskih erupcija
Vidljivi su samo noću, kad je Sunce ispod horizonta

TERMOFOSFERA: od 90 – 800 km visine

Sunčevo zračenje dominantno → temperature od 2000°C danju do 1000°C noću

upijanje emisije Sunčevih zraka najkraćeg zračenja (UV) → fotokemijske reakcije, ionizacija plinova

Ionosfera

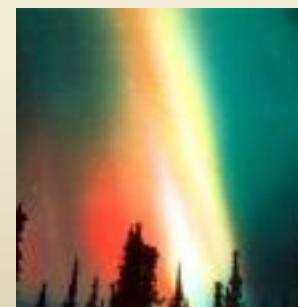
D (60-85 km visine)

E (85-180 km)

F (180-350 km)

Odbijanje radio-valova

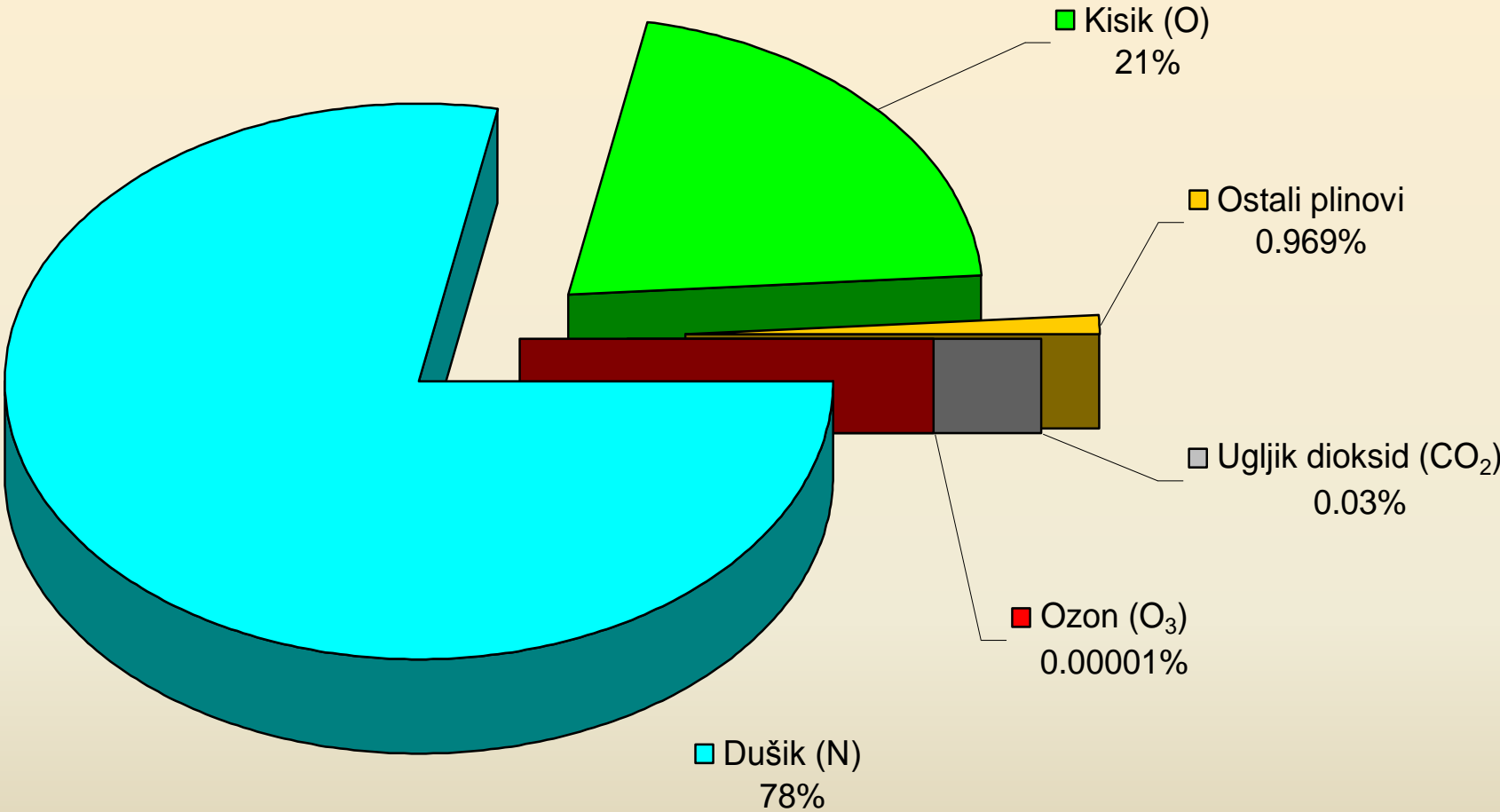
Pojava Polarne svjetlosti
(*Aurora borealis*)

Iznad Ionosfere: Egzosfera ←

potpun prestanak atmosfere, odlazak čestica plina iz gravitacijskog polja Zemlje

2.3. Sastav zraka u prirodnim uvjetima

U zraku je prisutno i mnoštvo drugih primjesa:

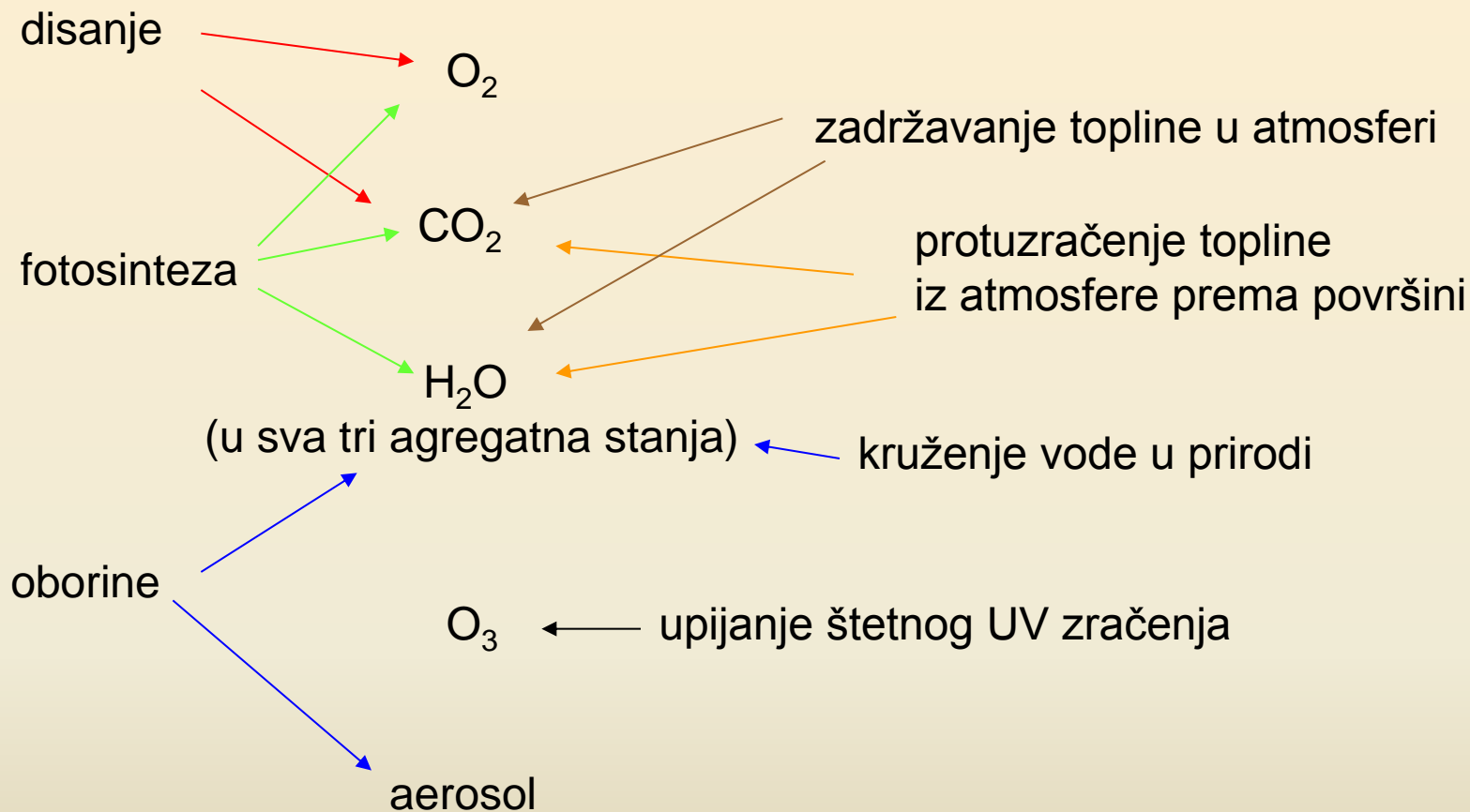
vodena para (udjel čak do 4% vol)

aerosol ← mikroskopski sitne čvrste i tekuće čestice

- prašina sa Zemlje i iz svemira
  - kristalići morske soli
  - čestice lave
  - pelud
  - spore
  - bakterije
  - virusi
  - kapljice vode
  - kristalići leda
- } oblaci, magla

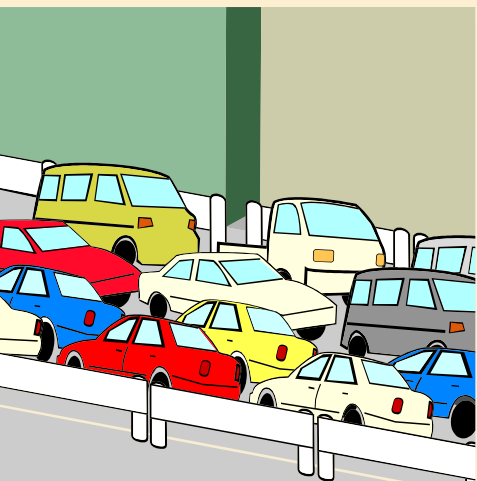

Važnost sastojaka zraka za život na Zemlji

2.4. Atmosferske primjese i njihov utjecaj na život

Emisije štetnih plinova i čestica u atmosferu:

SO_2

NO

NO_2

CO

CO_2

H_2S

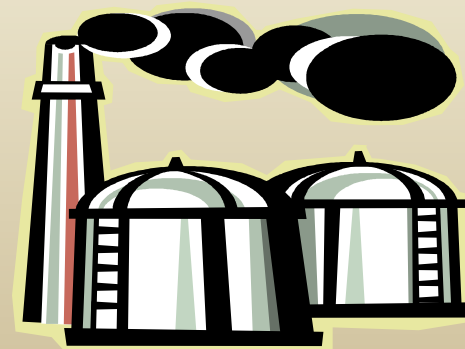
NH_3

C_nH_n

Cl

HF

Pb

Posljedice po ljude, biljke, životinje

SO_x , NO_x → kisele kiše
smog → razaranje tkiva → umiranje šuma, plućne bolesti
gubitak mikroorganizama tla → gubljenje humusa
oslobađanje teških metala → toksičnost
povećana mobilnost hraniva → ispiranje iz tla i gubitak
zakišeljavanje voda → izumiranje vodenih bića
→ gubitak kalcija iz jaja ptica
→ toksicitet aluminija raste

Pb iz benzina → zabrana uzgoja biljaka i životinja uz prometnice

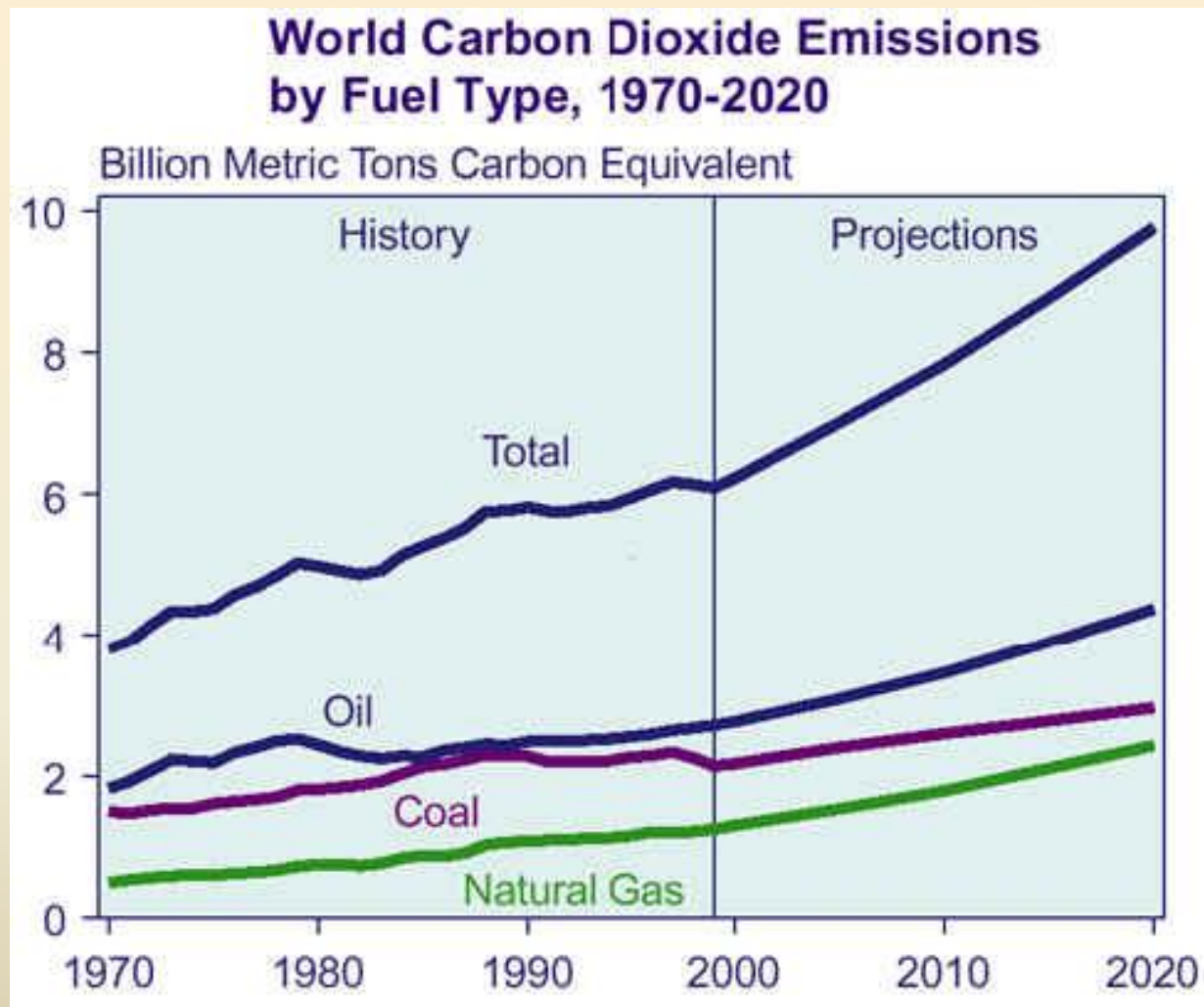
NaCl protiv leda na cestama, morska voda → osolica → korozije, zaslanjivanje tla

F, Cl → oštećenje lisne mase, klorofila, utjecaj na ozon

pesticidi, policiklički aromatski ugljikovodici, azbest, duhanski dim, CO, SO₂

oštećenje tkiva (najčešće pluća)

Rast koncentracije CO₂ u atmosferi → "Efekt staklenika"

Pitanje ozona (O₃) i "ozonskih rupa"

EP/TOMS Total Ozone for Oct 7, 2000

